

Мср Јелена Чановић Спасојевић, асистент
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу
ORCID: 0000-0001-9076-7990

Прегледни научни рад
УДК: 342.722:347.932(497.11)
DOI: 10.46793/7623-143-0.431CS

ПРИМЕНА ЗАКОНА О ЗАШТИТИ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ У ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ*

Резиме

Право на суђење у разумном року, као део корпуса права на правично суђење, гарантовано чланом 6 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, имплементирано је у правном систему Републике Србије Уставом, Законом о заштити права на суђење у разумном року и делимично другим законима (попут Закона о парничном поступку и др.). Предмет рада представља анализа одредаба ЗЗПСРР којима се остварује заштита права на суђење у разумном року, а које се примењују и у парничном поступку, уз пратећу анализу релевантне судске праксе свих судских инстанци у нашој земљи. ЗЗПСРР-ом је заштита тог права путем предвиђених правних средстава, по први пут, свеобухватно, системски и детаљно регулисана. Заштита од стране суда (као и Државног правобранилаштва) успостављена је у циљу превенције повреде права (путем приговора и жалбе), али и компензације (у виду захтева за правично задовољење, односно предлога за новчано обештење за неимовинску штету, објављивање одлуке којом је утврђена повреда права, као и тужбе за накнаду неимовинске и имовинске штете). Могућност странке да употреби компензациона правна средства условљена је њеном процесном активношћу, односно претходном употребом превентивних правних средстава за убрзање поступка. Да би се остварила ефикасна заштита права на суђење у разумном року у парничним и другим поступцима, путем правних инструмената доступних странкама, уз правилну и уједначену примену одредаба ЗЗПСРР, потребно је побољшање нормативних, кадровских, професионалних, финансијских и других услова у којима наше правосуђе функционише.

* Рад је резултат научноистраживачког рада аутора у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2024. годину, који се финансира из средстава Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

Кључне речи: право на суђење у разумном року, заштита права, приговор, жалба, захтев за правично задовољење, тужба, парнични поступак.

1. Уводна разматрања

Поштовање права на суђење у разумном року гарантује учесницима судских поступака да ће суд донети одлуку о њиховим правима и обавезама у разумном временском периоду, без неоправданих одлагања. Ово право заштићено је чланом 6. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода¹, којим се, између осталог, гарантује право сваког лица, странке у грађанском (парничном) поступку на суђење у разумном року као саставни део права на правично суђење². Из низа пресуда Европског суда за људска права произлази да је управо ово најчешће кршено људско право,³ па је у том смислу и наглашен значај поштовања овог права, не само у контексту заштите људских права, већ и у контексту очувања поверења грађана у правосудни систем своје земље. Све државе које су ратификовале Европску конвенцију за заштиту људских права, уједно су и интегрисале заштиту овог права у своје правне системе, па је у већини случајева право на суђење у разумном року добило статус уставног права, док су посебни закони донети како би се системски и прецизно уредила његова заштита. Србија је ратификовала Европску конвенцију 3. марта 2004. године, а Уставом⁴ из 2006. године право на суђење у разумном року имплементирано је у оквиру права на

¹ Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода потписана је 1950. године у Риму, а ступила је на снагу 1953. године након ратификације држава чланица Савета Европе. Вид. Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода и додатних протокола бр. 11, 4, 6, 7, 12 и 13, (Сл. лист СЦГ - Међународни уговори, бр. 9/2003, 5/2005 и 7/05 - испр. и Сл. гласник РС - Међународни уговори, бр. 12/2010 и 10/2015). У даљем тексту: Европска конвенција, ЕКЉП.

² Уз остала права призната чланом 6. ЕКЉП и остале поступке на које се односи. Чл. 6, ст. 1 ЕКЉП: „Свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама, или о кривичној оптужби против њега, има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом, образованим на основу закона. Пресуда се мора изрећи јавно, али се штампа и јавност могу искључити с целог или с дела суђења у интересу морала, јавног реда или националне безбедности у демократском друштву, када то захтевају интереси малолетника или заштита приватног живота странака, или у мери која је, по мишљењу суда, неопходно потребна у посебним околностима када би јавност могла да нашкоди интересима правде.“

³ Царић, С., *Право на суђење у разумном року*, Треће измењено и допуњено издање, Београд, 2018. Вид. графикон на стр. 32.

⁴ Устав Републике Србије (Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021); у даљем тексту: Устав

правично суђење, док је Законом о заштити права на суђење у разумном року⁵ ово уставом загарантовано право детаљно и свеобухватно законски регулисано.

У овом раду бавићемо се анализом одредаба из Закона о заштити права на суђење у разумном року које се односе (и) на парнични поступак, уз приказ релевантне судске праксе која нам служи за њихово разумевање и тумачење. Поред њих, одредбама Закона о парничном поступку⁶ су предвиђени бројни процесни институти чија је сврха скраћење трајања парничног поступка, тј. убрзање поступка⁷ и уједно заштита права на суђење у разумном року, попут одредаба које се односе на временски оквир парничног поступка, концентрацију процесне грађе, прецизирање рокова за предузимање појединих процесних радњи, ограничено време за изношење процесне грађе (стадијум припремног рочишта или првог рочишта за главну расправу), преклузију за изношење нових чињеница и доказа, казне за учеснике парничног поступка због непоштовања процесне дисциплине, итд. У чл. 10. ЗПП-а прописано је да „странка има право да суд донесе одлуку о њеним захтевима и предлозима у разумном року“ и да је „суд дужан да поступак спроведе без одуговлачења, у складу са претходно одређеним временским оквиром за предузимање парничних радњи (временски оквир) и са што мање трошкова“. Значај ове одредбе је велики, утолико што је у низу одлука у којима је утврђена повреда права на суђење у разумном року у парничном поступку управо она судовима била материјално-правни основ за доношење одлуке којом се утврђује повреда тог права.⁸

⁵ Закон о заштити права на суђење у разумном року (Сл. гласник РС, бр. 40/2015 и 92/2023), у даљем тексту и даљим фуснотама: ЗЗПСПР, Закон.

⁶ Закон о парничном поступку (Сл. гласник РС, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 - одлука УС и 55/2014, 87/2018, 18/2020 и 10/2023 - др. закон); у даљем тексту: Закон, ЗПП; у даљим фуснотама: ЗПП.

⁷ Законодавци су настојање да се на нормативном плану максимално убрза поступак конкретизовали тако што су реформисали фундаментална процесна начела и њихов домет кроз појединачне одредбе. О овоме више и детаљније у: Станковић, Г., *Принцип ефикасности у грађанском судском поступку и владавина права*, Зборник радова: Владавина права и правна држава у региону, Источно Сарајево, 2014, стр. 325-328.

⁸ Вид. Решење Врховног касационог суда, Рж. г. 1727/15 од 17.11.2015. године, део образложења: „Разумна дужина трајања судског поступка зависи од сложености случаја, понашања подносиоца захтева као странке у поступку, поступање надлежног суда који води поступак, као и значаја и природе постављеног захтева за странку која је покренула поступак. Ценећи све наведене критеријуме, Врховни касациони суд налази да је предлагачу повређено право на суђење у разумном року јер је разлог дугог трајања првостепеног поступка некоришћење свих процесних могућности суда који није водио рачуна о процесној дисциплини странака, односно није користио законску могућност за дисциплинованост тужиоца због неприступања заказаним рочиштима или доношења одговарајућих одлука у његовом одсуству иако је уредно позван на рочиште. Због тога је првостепено решење преиначено и утврђена повреда права.“

2. Закон о заштити права на суђење у разумном року – примена у парничном поступку

2.1. Уводне напомене

Република Србија је пред Европским судом за људска права изгубила бројне спорове који су по представкама грађана против ње вођени због повреде права на суђење у разумном року. У великом броју случајева различите природе, утврђена је повреда права на суђење у разумном року, из разлога неоправдано дугог трајања парничних поступака, због неефикасног поступка, као и услед непостојања делотворног правног средства за саму заштиту тог права⁹ и др. С обзиром на наведену ситуацију, 2015. године усвојен је и објављен Закон о заштити права на суђење у разумном року, који је ступио на снагу и почео да се примењује 1. јануара 2016. године. Овај Закон је од изузетног значаја јер је по први пут у нашој земљи заштита права на суђење у разумном року свеобухватно, поступно и детаљно уређена посебним нормативним актом.¹⁰

Самим Законом прописано је да је његова сврха да „пружи судску заштиту права на суђење у разумном року и тиме предупреди настајање повреда права на суђење у разумном року.“¹¹ ЗЗПЦРР се примењује у грађанским судским поступцима, парничним, ванпарничним и извршним поступцима.¹² ЗЗПЦРР се не примењује на „на стечајне и извршне поступке који се воде ради намирења признатих или утврђених потраживања у којима је стечајни, односно извршни дужник предузеће са већинским друштвеним или државним капиталом.“¹³ Право на суђење у разумном року припада свакој странци у судском поступку, укључујући и извршни поступак, као и сваком учеснику у складу са Законом о ванпарничном поступку^{14 15}.

⁹ Николић, М., *Право на суђење у разумном року и утицај праксе Европског суда за људска права*, Стручни коментар, Правник у правосуђу 2018/160, Iustitia бр. 1/2018, стр. 1 (електронска верзија из Правне базе Paragraph Lex).

¹⁰ Исто.

¹¹ Чл. 1, ст. 2 ЗЗПЦРР.

¹² Чл. 1, ст. 3 ЗЗПЦРР. ЗЗПЦРР се примењује и у кривичним поступцима укључујући и „истрагу коју у кривичном поступку спроводи јавни тужилац“, али ћемо се у овом раду бавити одредбама које се односе првенствено на парничне, али и друге грађанске судске поступке, а у вези са темом рада (*прим. аут.*).

¹³ Чл. 1, ст. 4 ЗЗПЦРР.

¹⁴ Закон о ванпарничном поступку (Сл. гласник СРС, бр. 25/82 и 48/88 и Сл. гласник РС, бр. 46/95 - др. закон, 18/2005 - др. закон, 85/2012, 45/2013 - др. закон, 55/2014, 6/2015, 106/2015 - др. закон и 14/2022)

¹⁵ Чл. 2, ст. 1 и 2 ЗЗПЦРР. У кривичном поступку, оштећени, приватни тужилац и оштећени као тужилац имају ово право само у случају када су поднели имовинско-

У самом ЗЗПСРР није дефинисан појам разумног рока, односно, није прецизирано колика би требало да буде дужина тј. временско трајање суђења у разумном року. С тим у вези, ЗЗПСРР прописује више описних критеријума које би суд требало да узме у обзир приликом разматрања правних средстава којима се штити право на суђење у разумном року. Релевантни критеријуми који се узимају у обзир приликом одлучивања су: све околности предмета суђења, укључујући сложеност чињеничних и правних питања, укупно трајање поступка, као и начин поступања суда или других државних органа, затим природа и врста предмета суђења, значај предмета суђења за странку, понашање странака током поступка са посебним освртом на поштовање процесних права и обавеза, као и поштовање редоследа решавања предмета, те законски рокови за заказивање рочишта и израду одлука.¹⁶ У том смислу се у судској пракси наилази на став да су законски рокови за поступање суда оријентациони, односно инструктивни, а не преклузивни. „Околности од којих зависи окончање поступка у сваком конкретном случају разноврсне су, те их је немогуће изразити у прецизно одређеним временским мерама које би биле формулисане законом. Стога наведени рокови служе судији као временски оријентир за управљање предметима којима је задужен, између осталог и с обзиром на њихов број, структуру и карактер (да ли су хитни по закону или по природи ствари), док се чињеница да ли је дошло до повреде права странке на суђење у разумном року утврђује у сваком конкретном случају.“¹⁷

У судској пракси се суђење у разумном року оцењује као „само један од аспеката права на правично суђење“, па се доводи у питање повреда осталих аспеката тог права када се инсистира на брзом окончању поступка у случајевима које прате неповољне околности за брзину вођења поступка и одлучивања.¹⁸ У Решењу Апелационог суда у Београду се, између осталог, наводи када се не сматра да је странци повређено право на суђење у разумном року: „У односу на странку, прекорачење законских рокова не доводи аутоматски до закључка, како је то и првостепени суд правилно закључио, да је странци повређено право на суђење у разумном року, већ закључак о томе да ли јој је ово право повређено мора да почива на околностима конкретног случаја. Уколико би се поменути рокови схватили као преклузивни и одлучни за закључак о постојању повреде права на суђење у разумном року, то би представљало „претерани формализам“ који „судови морају избећи“, како је то наведено у више одлука Европског суда за људска права (Кадлец против Чешке 2004. године, Валкли против Француске 2003. године, Гијер против Француске

правни захтев, док ово право не припада јавном тужиоцу као странци у кривичном поступку.

¹⁶ Чл 4 ЗЗПСРР (они критеријуми који се односе на парнични поступак, *прим. аут.*).

¹⁷ Решење Апелационог суда у Београду Рж г. 315/20 од 05.01.2021. године.

¹⁸ *Исто.*

2009. године, Атеш Мимадлик Мијединслик А.С. против Турске 2012. године).¹⁹

У више одлука судови у Републици Србији су конкретизовали шта се сматра неприхватљиво дугим трајањем поступка. У Решењу Вишег суда у Београду, између осталог, наводи се: „Одлучујући о жалби предлагача, Виши суд је, имајући у виду мерила прописана чланом 4. Закона о заштити права на суђење у разумном року, ценио досадашње трајање поступка и поступање суда у наведеном предмету. Поступак траје више од 30 година, а да није окончан још ни у првој инстанци. У питању је чињенично и правно сложен поступак и није у свим периодима трајао толико само из разлога који се могу уписати у одговорност суда, али то не може оправдати оволико трајање поступка у конкретном случају. Стога је приговор ради убрзавања поступка у овом предмету основан, због чега је овај суд преиначио првостепену одлуку и утврдио да је подносиоцу приговора повређено право на суђење у разумном року.“²⁰ У Решењу Апелационог суда у Крагујевцу наводи се: „У ситуацији када је поступак пред првостепеним судом трајао 6 година 1 месец и 11 дана, а пред другостепеним судом који је 2 пута одлучивао по жалбама странака, у првом случају поступак је трајао 8 месеци и 26 дана, а у другом случају трајао је 8 месеци и 9 дана, тада је тужиоцима повређено право на суђење у разумном року, па имају право на накнаду нематеријалне штете.“²¹

2.2. Правна средства којима се штити право на суђење у разумном року

2.2.1. Заједничка правила о приговору и жалби

Систем заштите који је уведен ЗЗПСПР-ом може се окарактерисати као комбиновани систем²², јер обједињује превентивна правна средства (приговор и жалба) и компензационо правно средство (захтев за правично задовољење). Употреба компензационог правног средства условљена је претходним коришћењем превентивних средстава. Овакав приступ наглашава значај претходног, правовременог и активног учешћа странака у поступку како би се исти убрзао, избегле процесне неправилности, остварила ефикасна заштита права и спречила повреда права на суђење у разумном року.²³ У прилог

¹⁹ Сентенца са делом образложења Решења Апелационог суда у Београду Рж г. 315/20 од 05.01.2021. године, Правна база ИНГ-ПРО.

²⁰ Део образложења Решења Вишег суда у Београду Ржг бр. 60/24 од 25.04.2024. године, Правна база ИНГ-ПРО.

²¹ Део образложења Решења Апелационог суда у Крагујевцу, Ржг. бр. 163/21 од 27.12.2021. године, Правна база ИНГ-ПРО.

²² Беширевић, В., Царић, С., Драшкић, М., и други, *Коментар Конвенције за заштиту људских права и основних слобода*, Београд, 2017, стр. 143.

²³ Слично: Царић, С., *нав. дело*, стр. 99.

оваквом ставу се изјаснио и Уставни суд: „Реч је о правним средствима превентивно-компензаторног карактера, јер с једне стране Закон предвиђа могућност убрзавања и окончања предметног поступка изјављивањем приговора, а с друге стране Закон прописује и могућност исплате новчаног обештећења за неимовинску штету која је странци изазвана због дугог трајања поступка, односно због повреде права на суђење у разумном року. То даље значи да се изјављивањем и усвајањем приговора може постићи примарни циљ заштите права на суђење у разумном року - убрзавање и окончање предметног поступка у што краћем року, а да накнада неимовинске штете која се утврђује због повреде права на суђење у разумном року представља додатни вид обештећења и компензације подносиоца, установљене ради пружања целовите и свеобухватне заштите права на суђење у разумном року.“²⁴

Важно је напоменути да је ЗЗПСПР-ом предвиђено да „странка не плаћа судске таксе у поступцима у којима се штити право на суђење у разумном року“²⁵, што је значајна олакшица и мотивација за странку да поднесе адекватно правно средство за убрзање поступка. Уз то, ови једностраначки поступци су законом одређени као хитни и приоритетни, тј. имају првенство у одлучивању.²⁶

Правна природа приговора и жалбе одређена ЗЗПСПР-ом, као превентивних правних средстава, одредила је примарни циљ њиховог подношења, који се огледа у делотворном убрзању спровођења и окончања поступка. Сходно томе, ЗЗПСПР-ом је предвиђено временско ограничење саме могућности њиховог коришћења, па тако „приговор и жалба могу да се поднесу док се поступак не оконча“²⁷. „Уставни суд је пре свега констатовао да је одредбама Закона о заштити права на суђење у разумном року странкама пружена могућност да траже заштиту овог права док је поступак у којем учествују још у току. На овај начин странка може да утиче да се што пре одлучи о њеним правима и обавезама... Приговор странке могу да поднесу од покретања поступка чија се дужина трајања оспорава, па све док се тај поступак не оконча и то у било ком тренутку када сматрају да предметни поступак неразумно дуго траје...“²⁸ Ипак, чини се логичним и неспорним, да нема процесноправног основа за одбацивање приговора или жалбе као неблагоприятне све док су ова правна средства поднета пре правноснажног окончања поступка ради чијег убрзања се користе. У том смислу: „Уставни суд указује да подношење приговора ради убрзавања поступка практично има за циљ скраћење стања неизвесности у коме се налазе странке у погледу права и обавеза о којима се расправља у судском поступку, а поводом кога је уложен

²⁴ Део образложења Одлуке Уставног суда Уж-13020/20 од 03.11.2022. године.

²⁵ Чл. 3, ст. 2 ЗЗПСПР.

²⁶ Исто.

²⁷ Чл. 5, ст. 1 ЗЗПСПР.

²⁸ Из образложења Одлуке Уставног суда Уж. 2750/21 од 07.06.2023. године.

тај приговор. То значи да се ово примарно средство за заштиту права на суђење у разумном року може поднети све док се поступак не оконча, што потврђује и одредба члана 5. став 1. поменутог закона. У случају када је судски поступак чија је дужина трајања правноснажно окончан, суд који одлучује о приговору има процесно овлашћење да одбаци као недозвољено то правно средство.²⁹ Дакле, као негативна процесна претпоставка за вођење поступка по приговору може се сматрати правноснажно окончање примарног поступка, што је потврдио и Уставни суд: „... ако у моменту подношења приговора ради убрзавања парничног поступка тај поступак није правноснажно окончан (без обзира да ли је у међувремену до одлуке суда о приговору поступак правноснажно окончан), суд је дужан да одлучи мериторно о приговору и да утврди да ли је до подношења приговора учињена повреда.“³⁰ Уколико би суд одбацио приговор ради убрзања поступка пре правноснажности одлуке којом је примарни поступак окончан, странци би било повређено не само право на суђење у разумном року, већ и право на приступ суду, као још један важан елемент права на правично суђење.³¹ ЗЗПСПР-ом је прописано и да „решење о приговору или жалби не сме да утиче на утврђивање чињеничних и правних питања која су предмет суђења“³², при чему то „решење којим се усвајају или одбијају приговор или жалба мора бити подробно образложено“³³.

2.2.2. Приговор

Подношењем приговора покреће се поступак у коме се штити право на суђење у разумном року.³⁴ За подношење приговора суду који води поступак активно је легитимисана странка³⁵, која га може поднети и преко пуномоћника, при чему пуномоћнику коме је странка издала генерално пуномоћје за предузимање свих радњи у поступку чије се убрање тражи, није потребно посебно пуномоћје за подношење приговора³⁶. Законом су прописани обавезни

²⁹ Део образложења Одлуке Уставног суда Уж. 2005/18 од 29.09.2022. године.

³⁰ Део образложења Одлуке Уставног суда Уж. 15094/18 од 29.09.2022. године.

³¹ Уп. Образложење Одлуке Уставног суда Уж. 15094/18 од 29.09.2022. године.

³² Чл. 5, ст. 2 ЗЗПСПР.

³³ Чл. 5, ст. 3 ЗЗПСПР.

³⁴ Уп. чл. 6, ст. 1 ЗЗПСПР.

³⁵ Уп. чл. 7, ст. 1 ЗЗПСПР.

³⁶ Уп. чл. 7, ст. 2 ЗЗПСПР. Другачије, у чл. 7, ст. 3 ЗЗПСПР одређено је: „Ако је пуномоћник странке овлашћен да предузима само поједине радње у поступку у које не спада подношење правних средстава за заштиту права на суђење у разумном року, дужан је да уз приговор достави посебно пуномоћје за његово подношење.“ Уз то, чл. 7, ст. 4 ЗЗПСПР прописано је: „Ако се посумња да је наступио неки од законом прописаних разлога за престанак пуномоћја, суд ће образложеним решењем против кога није дозвољена посебна жалба наложити пуномоћнику да достави посебно пуномоћје за подношење приговора, у року од осам дана од дана достављања решења, уз упозорење да се у супротном приговор одбацује као недозвољен.“

елементи приговора, па поред елемената који сваки поднесак обавезно мора да садржи у складу са чланом 98. Закона о парничном поступку, приговор ради убрзања поступка мора да садржи и информације о дужини трајања поступка (време трајања поступка³⁷), као и податке о предмету суђења који указују на неоправдано одуговлачење од стране судије (тј. који указују на то да суд непотребно касни с одлучивањем³⁸).

О приговору одлучује председник суда, који уједно и води поступак по приговору, без одржавања усмене расправе, уз сходну примену одредаба Закона о ванпарничном поступку, а рок за доношење одлуке је два месеца од дана пријема приговора. Председник суда може, у складу са годишњим распоредом послова, да одреди једног судију или више судија да поред њега буду задужени за вођење поступка и одлучивање о приговорима.³⁹ „Приговор се подноси оном суду пред којим поступак тече у моменту његовог подношења. Суд којем је ово правно средство поднето прво претходно испитује поднесак, у смислу постојања процесних претпоставки да се по њему поступа. Како поступак по правном средству отпочиње његовим подношењем, то суд испитује испуњеност процесних претпоставки у односу на тај моменат.“⁴⁰ Поступајући по приговору, судија исти може решењем да одбаци или одбије без вођења испитног поступка, а може да одлучи и да води испитни поступак.⁴¹ Приговор се одбацује уколико недостатак неког од обавезних

³⁷ Чл. 6, ст. 2, тач. 5 ЗЗПСПР. „При томе, Уставни суд указује и на правни став Европског суда за људска права да указивање да поступак траје 9, односно 15 година представља довољан основ да се захтеви подносилаца представке размотре у меритуму (пресуда ЕСЈП у предмету Родић и Свирчев против Србије, број представке 17148/16, од 19. септембра 2019. године, став 10).“ Из образложења Одлуке Уставног суда Уж-2000/20 од 02.02.2023. године.

³⁸ Чл. 6, ст. 2, тач. 6 ЗЗПСПР.

³⁹ Вид. Уп. чл. 7, ст. 5 ЗЗПСПР. „С обзиром на чињеницу да се пред Апелационим судом не води поступак нити овај суд води поступак у ком је, према наводима приговора, странци повређено право на суђење у разумном року, овај суд није ни стварно надлежан да одлучује у овој правној ствари. Чињеница на коју подносилац приговора указује, а која се односи на неделотворност поступања председника Основног суда у Новом Саду, управо указује на надлежност тог суда да одлучи о повреди права, јер се пред тим судом води извршни поступак. Уколико подносилац, због чињенице да је председник суда надлежан да одлучује о приговорима ове врсте, сматра да постоје оправдани разлози за одређивање другог стварно надлежног суда, мора, у смислу чл. 62. ЗПП-а, ставити надлежном Основном суду у Новом Саду предлог за делегацију, о коме одлучује Врховни касациони суд. Како ниједним прописом није предвиђено поступање непосредно вишег суда у предмету који се води пред нижестепеним судом, Апелациони суд није надлежан да одлучује о заштити права предлагача за суђење у разумном року у овој правној ствари.“ Из образложења Решења Апелационог суда у Новом Саду, Р4г. 17/16 од 13.04.2016. године.

⁴⁰ Из образложења Одлуке Уставног суда Уж. 2750/21 од 07.06.2023. године.

⁴¹ Вид. чл. 8, ст. 1 ЗЗПСПР.

елемената онемогућава да се по њему поступа, ако је поднет од стране неовлашћеног лица, уколико је поднет преурањено или након окончања поступка.⁴² „Суд ће одбацити приговор због повреде права на суђење у разумном року који не садрже обавезујуће елементе, а то су релевантни подаци о времену трајања конкретног поступка и о предмету суђења који указују да суд непотребно касни с одлучивањем.“⁴³ На решење о одбацивању приговора није могуће изјавити жалбу.⁴⁴

У пракси се поставило питање да ли је на решење о одбацивању приговора могуће изјавити ревизију, а Врховни касациони суд⁴⁵ је заузео негативан став уз образложење: „Побијаним решењем приговор ради заштите права на суђење у разумном року је одбачен јер је поднет од неовлашћеног лица. Против наведеног решења, предлагач је изјавио ревизију због погрешне примене материјалног права и из разлога прописаних чланом 404. Закона о парничном поступку. Чланом 7. став 3. Закона о заштити права на суђење у разумном року прописано је сходна примена закона којим се уређује ванпарнични поступак. Чланом 27. став 1. Закона о ванпарничном поступку прописано је да је ревизија дозвољена против правноснажног решења другостепеног суда о статусним стварима и ванпарничним стварима које се односе на станарско право. С обзиром да се побијано решење не односи на статусне ствари нити на

⁴² Чл. 8, ст. 2 ЗЗПСПР.

⁴³ Сентенца уз део образложења: „Имало се у виду и да је приговор саставио пуномоћник предлагача адвокат па су се и у смислу одредбе чл. 101. ст. 5. у вези ст. 1. ЗПП-а у вези са чл. 30. ст. 2. ЗВП-а у вези са чл. 7. Закона о заштити права на суђење у разумном року стекли услови за одбачај приговора.“ Решење Вишег суда у Ваљевоу, Ржг. 12/20 од 15.12.2020. године, Правна база ИНГ-ПРО.

⁴⁴ Вид. чл. 8, ст. 2 ЗЗПСПР. „Одредбом чл. 8. ст. 2. Закона о заштити права на суђење у разумном року је прописано да се приговор одбацује ако одсуство неког обавезног елемента онемогућава да се по њему поступа. Против решења о одбацивању приговора није дозвољена жалба. Имало се у виду и да је приговор саставио пуномоћник предлагача адвокат па су се и у смислу одредбе чл. 101. ст. 5. у вези ст. 1. ЗПП-а у вези са чл. 30. ст. 2. ЗВП-а у вези са чл. 7. Закона о заштити права на суђење у разумном року стекли услови за одбачај приговора.“ Из образложења Решења Вишег суда у Ваљевоу, Ржг. 12/20 од 15.12.2020. године. „Против наведеног решења предлагач, односно подносилац приговора П. Ч. уложио је жалбу, противно наведеној поуци о правном леку и противно одредби члана 8. став 2. Закона о заштити права на суђење у разумном року која предвиђа да против решења о одбацивању приговора није дозвољена жалба. Имајући у виду наведено, тј. да жалба против решења о одбацивању приговора није дозвољена, то је иста морала бити одбачена, на основу одредбе члана 30. Закона о ванпарничном поступку у вези члана 378. став 3. Закона о парничном поступку, у вези члана 8. став 2. Закона о заштити права на суђење у разумном року.“ Из образложења Решења Апелационог суда у Новом Саду Ржк 4/17 од 23.02.2017. године.

⁴⁵ Након конституисања Високог савета судства, у складу са Законом о уређењу судова (Сл. гласник РС, бр. 10/23), Врховни касациони суд је од 11. маја 2023. године, наставио са радом као Врховни суд.

станарско право, из наведених законских одредаба произилази да ревизија није дозвољена. Нема законских услова ни за одлучивање о ревизији као изузетно дозвољеној, у смислу члана 404. став 1. ЗПП-а, будући да је Законом о заштити права на суђење у разумном року, као посебним законом, у члану 27. став 3. искључено право на ревизију.⁴⁶

Приговор се одбија без спровођења испитног поступка ако је на основу наведеног трајања поступка у приговору очигледно да је неоснован.⁴⁷ Уколико не одбаци или не одбије приговор, председник суда је у обавези да покрене испитни поступак тако што ће од поступајућег судије (или председника већа) захтевати да му достави извештај у коме ће се изјаснити о свим релевантним околностима (о развоју поступка у времену и предлог рока у коме тај поступак може да се оконча), у року који не може бити дужи од 15 дана (или у одређеном краћем року, ако је реч о поступку у коме је посебним законом одређено хитно поступање).⁴⁸ Председник суда такође може затражити увид у списе предмета уколико сматра да је то неопходно ради свеукупног разматрања приговора.⁴⁹ Након тога, он проучава извештај и списе предмета и примењује мерила за оцену трајања суђења у разумном року⁵⁰, односно улази у меритум захтева и на крају доноси одлуку у форми решења којим се приговор одбија као неоснован или се усваја као основан и утврђује повреда права на суђење у разумном року⁵¹.

Уколико донесе решење којим се усваја приговор и утврђује повреда права на суђење у разумном року, председник суда указује судији на разлоге због којих је дошло до повреде тог права странке и налаже му процесне радње које делотворно убрзавају поступак.⁵² У истом решењу, председник суда оставља судији рок који не може бити краћи од петнаест дана нити дужи од четири месеца да предузме наложене процесне радње, а уз то му оставља још и

⁴⁶ Део образложења Решења Врховног касационог суда, Рев. 2407/19 од 27.06.2019. године.

⁴⁷ Вид. чл. 8, ст. 3 ЗЗПСРР.

⁴⁸ Вид. чл. 9, ст. 1 и 2 ЗЗПСРР.

⁴⁹ Вид. чл. 9, ст. 3 ЗЗПСРР. „Испитни поступак започиње захтевањем извештаја о развоју поступка у времену и предлогу рока у коме може да оконча, који извештај сачињава поступајући судија у поступку на који се приговор односи. Наведени извештај се односи на целокупно трајање поступка, а не само на период поступања судије који поступа у предмету у моменту подношења самог приговора. По потреби, председник суда може у испитном поступку извршити увид у списе предмета на који се приговор односи.“ Из образложења Решења Привредног суда у Пожаревцу Р4П. 2/16 од 28.07.2016. године преиначено решењем Привредног апелационог суда у Београду Рж. 8/16 од 22.09.2016. године

⁵⁰ Чл. 10, ст. 1 ЗЗПСРР.

⁵¹ Чл. 10, ст. 2 ЗЗПСРР.

⁵² Чл. 11, ст. 1 ЗЗПСРР.

примерен рок да га обавести о предузетим радњама.⁵³ Изузетно (у зависности од околности, а нарочито ако је поступак хитан), председник суда може одредити првенство у одлучивању или одузети предмет од судије и доделити га другом судији (ако је право странке повређено због преоптерећености или дужег одсуства судије).⁵⁴ У случају позитивног исхода, важно је напоменути да странци припадају трошкови поступка по приговору⁵⁵, а судија нема право на жалбу против решења којим се приговор усваја⁵⁶.

Заштита права на суђење у разумном року не исцрпљује се само једним подношењем приговора (односно по потреби и жалбе). ЗЗПСРР-ом су детаљније предвиђене околности (ситуације) у којима странка има право да поднесе нови приговор (односно да, по потреби, поново поднесе исти приговор).

У ситуацији када је приговор странке иницијално усвојен, из одредаба ЗЗПСРР произлази да она има право да након одређеног времена поднесе нови приговор. У чл. 13, ст. 1 ЗЗПСРР предвиђено је да „странка чији је приговор усвојен, а која није поднела жалбу“ може да поднесе нови приговор „када истекне пет месеци од дана пријема решења о усвајању приговора“, док је у чл. 13, ст. 2 ЗЗПСРР предвиђено да „странка чији је приговор усвојен, а жалба одбијена“ може да „поднесе нови приговор одмах после истека рока у коме је судија био дужан да предузме делотворне процесне радње“. Лезичко тумачење ових цитираних одредби указује на два различита рока за подношење новог приговора странке чији је први или претходни приговор усвојен као основан, у зависности од тога да ли је странка пропустила да поднесе и жалбу уз усвојен приговор или је поднела жалбу уз усвојен приговор, али је та жалба одбијена. Оваква решења у делу ЗЗПСРР који се односи на приговор, разумљива су тек када се тумаче у складу са одредбама ЗЗПСРР о жалби, где су предвиђене три ситуације у којој жалба може да се поднесе и ако је приговор иницијално усвојен: прва, када председник суда није наложио судији процесне радње које делотворно убрзавају поступак; друга, када је председник суда наложио те радње, али их судија није предузео у року који му је одређен⁵⁷ и трећа, када председник суда није одредио рок за предузимање процесних радњи које делотворно убрзавају поступак⁵⁸. Уколико је приговор странке иницијално усвојен он има ЗЗПСРР-ом предвиђено дејство (правну снагу) која зависи од садржине мериторног решења, па је важно да решење којим се приговор усваја као основан садржи елементе који су неопходни и/или потребни да би се остварила сврха тог правног средства (убрзао поступак и заштитило право

⁵³ Чл. 11, ст. 2 ЗЗПСРР.

⁵⁴ Чл. 11, ст. 3 ЗЗПСРР.

⁵⁵ Чл. 10, ст. 3 ЗЗПСРР.

⁵⁶ Чл. 10, ст. 4 ЗЗПСРР.

⁵⁷ Вид. чл. 14, ст. 2 ЗЗПСРР.

⁵⁸ Вид. чл. 14, ст. 3 ЗЗПСРР.

странке на суђење у разумном року). У ситуацији када је жалба (на решење којим је приговор иницијално одбијен) усвојена, па је и поднети приговор накнадно усвојен, странка може да поднесе нови приговор одмах после истека рока у коме је судија био дужан да предузме делотворне процесне радње.⁵⁹ За оцену целокупног трајања поступка по новом приговору важно је имати у виду став судске праксе: „Протек рока који је одређен решењем којим је усвојен претходни приговор истог предлагача, не мора аутоматски значити нову повреду права на суђење у разумном року.“⁶⁰

У ситуацији када је приговор одбијен, а странка није изјавила жалбу, она може да поднесе нови приговор када истекну четири месеца од дана пријема решења о одбијању приговора.⁶¹ Даље, странка чији је приговор одбијен, а која је поднела жалбу која је одбијена, може да поднесе нови приговор када истекну четири месеца од дана пријема решења о одбијању жалбе.⁶² На крају, странка чији су приговор или жалба решењем одбачени (због недостатка процесних претпоставки за мериторно одлучивање) може одмах поднети нови приговор⁶³, изузев у случају када је повериоцу којем је досуђена и исплаћена накнада имовинске штете у висини захтеваног потраживања, па он нема право на подношење новог приговора у поступку који се води ради намирења истог потраживања.⁶⁴

2.2.3. Жалба

Законом је предвиђена двостепеност поступка за заштиту права на суђење у разумном року. Тако, странка у овом поступку остварује Уставом загарантовано право на правни лек – жалбу на решење којим је мериторно одлучено о приговору.⁶⁵

⁵⁹ Вид. чл. 13, ст. 2 ЗЗПСРР.

⁶⁰ Сентенца уз део образложења из Решења Привредног апелационог суда Рж ст 354/18 од 19.03.2018. године, Правна база ИНГ-ПРО: „Из цитиране законске одредбе произлази да је целокупно трајање поступка једно од мерила за оцену трајања суђења у разумном року, те да се исто ставља у корелацију са поступањем суда. Код чињенице да је предлагачу претходним решењем донетим по приговору за убрзање поступка већ утврђена повреда права на суђење у разумном року, првостепени суд је правилно сагледао да целокупан поступак траје скоро девет година, али је такође правилно ценио и да протек рока од четири месеца који је одређен решењем којим је усвојен први приговор предлагача, не мора аутоматски значити нову повреду права на суђење у разумном року.“

⁶¹ Вид. чл. 13, ст. 1 ЗЗПСРР.

⁶² Исто.

⁶³ Вид. чл. 13, ст. 6 ЗЗПСРР.

⁶⁴ Вид. чл. 13, ст. 3 ЗЗПСРР.

⁶⁵ Милутиновић, Љ., Андрејевић, С., *Коментар Закона о заштити права на суђење у разумном року*, Београд, 2019, стр. 108.

Странка (самостално, преко заступника или пуномоћника) има право да изјави жалбу када је њен приговор решењем одбијен, без вођења испитног поступка или након вођења испитног поступка од стране председника суда или другог судије кога је он одредио. Приговор се одбија без испитног поступка ако је очигледно неоснован с обзиром на трајање поступка које је наведено у приговору.⁶⁶ У случајевима када је приговор одбијен, жалба се може поднети у року од осам дана од дана када је странка примила решење о одбијању приговора.⁶⁷ Уз то, странка има право да изјави жалбу и када је њен приговор решењем усвојен али је председник суда пропустио да наложи судији процесне радње које делотворно убрзавају поступак или је пропустио да одреди рок за предузимање тих радњи. У тим случајевима странка може да поднесе жалбу у року од осам дана од дана када је примила такво решење.⁶⁸ Такође, странка може да изјави жалбу у року од осам дана од дана истека рока у коме је судија био дужан да предузме наложене процесне радње, уколико се жалба подноси управо из разлога што поступајући судија није поступио по решењу председника суда и није предузео наложене процесне радње у року који му је одређен.⁶⁹ На крају, странка има право да изјави жалбу у оквиру поступка за заштиту суђења у разумном року који је претходно започет подношењем приговора, при чему о приговору странке председник суда или други поступајући судија није одлучио у року од два месеца од дана пријема приговора.⁷⁰ У том случају, жалба се може поднети у року од осам дана од дана када је истекао рок од два месеца од дана пријема приговора⁷¹, у супротном се сматра неблаговременом⁷².

Жалба се подноси председнику суда који је одлучивао о приговору, а он је дужан да је одмах, заједно са списима предмета, достави председнику непосредно вишег суда који је надлежан да води поступак по жалби и о њој одлучује.⁷³ Председник непосредно вишег суда може одредити једног судију

⁶⁶ Уп. чл. 8, ст. 3 ЗЗПСРР.

⁶⁷ Чл. 15, ст. 2 ЗЗПСРР.

⁶⁸ Чл. 15, ст. 3, тач. 2 и 2а ЗЗПСРР.

⁶⁹ Чл. 15, ст. 3, тач. 4 ЗЗПСРР.

⁷⁰ Вид. чл. 14, ст. 1 ЗЗПСРР.

⁷¹ Уп. чл. 15, ст. 1 ЗЗПСРР.

⁷² „Није благовремена жалба због непоступања председника суда у законом прописаном року за одлучивање о приговору, ако је поднета по истеку рока од осам дана након истека рока од два месеца од пријема приговора у суд.“ Сентенца уз део образложења: „У конкретном случају, рок од 2 месеца од дана пријема приговора је истекао дана 3. 1. 2018. године. Жалба је морала бити поднета сагласно одредби члана 15. став 1. Закона о заштити права на суђење у разумном року, у року од 8 дана од дана када је истекао рок од 2 месеца од дана пријема приговора.“ Решење Привредног апелационог суда Рж ст 229/18 од 30.01.2018. године.

⁷³ Чл. 16, ст. 1 и 2 ЗЗПСРР. „У спору ради заштите права на суђење у разумном року, надлежност суда у првом и другом степену одређује се према Закону о заштити права

или више судија да поред њега воде поступак и одлучују о жалбама у складу са годишњим распоредом послова.⁷⁴ У случају да се поступак у коме странка сматра да је повређено њено право на суђење у разумном року води пред Врховним судом, о жалби одлучује веће састављено од троје судије тог суда.⁷⁵

Обзиром да је поступак по жалби, као и по приговору, једностраначки поступак, жалба се не доставља на одговор и не одржава се усмена расправа, а председник непосредно вишег суда дужан је да одлучи о жалби у року од 30 дана од дана пријема жалбе. Председник непосредно вишег суда може донети следеће одлуке по жалби без спровођења испитног поступка: 1) решење којим се жалба одбацује (ако је жалба непотпуна, недозвољена и неблаговремена)⁷⁶ и 2) решење којим се жалба одбија (ако је, с обзиром на трајање поступка које је наведено у жалби, очигледно неоснована)⁷⁷. Против решења којим се жалба одбацује, није дозвољена жалба.⁷⁸

Председник непосредно вишег суда може, након спровођења испитног поступка, односно након што размотри списе предмета и примени мерила за оцену трајања суђења у разумном року⁷⁹, донети следеће одлуке по жалби: 1) решење којим се жалба одбија и потврђује првостепено решење; 2) решење којим се жалба усваја и преиначује првостепено решење; 3) решење којим се жалба усваја и одлучује о приговору.⁸⁰ Уз то, председник непосредно вишег

на суђење у разумном року, а не према одредбама Закона о уређењу судова.“ Сентенца уз образложење: „Имајући у виду да је у питању поступак који је покренут приговором подносиоца ради утврђења повреде права на суђење у разумном року, у питању је поступак ради заштите права на суђење у разумном року, па се без обзира на спор између парничних странака поводом кога се овај поступак води, надлежност суда у првом и другом степену одређује према Закону о заштити права на суђење у разумном року, а не према одредбама Закона о уређењу судова. Због тога је, у овом случају за поступање о изјављеној жалби против првостепеног решења којим је одлучено о приговору подносиоца за утврђење повреде права на суђење у разумном року, надлежан Виши суд као непосредно виши суд у односу на основни суд према члану 16. Закона о заштити права на суђење у разумном року.“ Решење Врховног касационог суда, Р1. 425/21 од 08.09.2021. године. Правна база ИНГ-ПРО.

⁷⁴ Чл. 16, ст. 4 ЗЗПСРР.

⁷⁵ Чл. 16, ст. 3 ЗЗПСРР.

⁷⁶ „Жалба се одбацује ако је непотпуна, ако ју је поднело неовлашћено лице, ако је преурањена, неблаговремена, ако се лице одрекло права на жалбу или ако је повукло жалбу, или нема правни интерес за њу. Жалба је непотпуна ако није потписана или ако из њене садржине не може да се утврди које решење се побија.“ Чл. 17, ст. 2 ЗЗПСРР.

⁷⁷ Чл. 17, ст. 4 ЗЗПСРР.

⁷⁸ Чл. 17, ст. 2 ЗЗПСРР.

⁷⁹ Чл. 18, ст. 1 ЗЗПСРР.

⁸⁰ Чл. 18, ст. 2 ЗЗПСРР. „Ако је жалба поднета зато што председник суда није одлучио о приговору, при доношењу решења којим одлучује о приговору председник непосредно вишег суда има иста права и обавезе као председник суда коме је поднет приговор (чл. 8-11).“ Чл. 18, ст. 4 ЗЗПСРР.

суда може, ако је поступак хитан или у зависности од других околности, да одреди првенство у одлучивању поводом правног средства за заштиту права на суђење у разумном року, ако је је то пропустио да учини председник суда у првом степену.⁸¹ Такође, председник непосредно вишег суда може да наложи председнику суда коме је приговор поднесен, да одузме предмет поступајућем судији и додели га другом, ако је право странке повређено због преоптерећености или дужег одсуства поступајућег судије.⁸²

2.2.4. Захтев за правично задовољење

Правично задовољење у контексту ЗЗПСПР је право странке, којој је правноснажно утврђена повреда права на суђење у разумном року, да од Републике Србије потражује одређену врсту репарације за ту повреду у неком од Законом предвиђених облика. „Странка у парничном поступку има право на накнаду имовинске штете изазване повредом права на суђење у разумном року“⁸³, као и на накнаду неимовинске штете. Право на правично задовољење може стећи странка чији је приговор усвојен, а која није изјавила жалбу, као и странка чији је приговор усвојен, жалба одбијена и потврђено првостепено решење о усвајању приговора, тек када истекне рок у коме је судија био дужан да предузме наложене процесне радње.⁸⁴ „Тужилац, а странка у парничном поступку, нема право на новчано обештећење због повреде права на суђење у разумном року, ако није протекао рок одређен решењем

⁸¹ Уп. чл. 18, ст. 3 ЗЗПСПР и Милутиновић, Љ., Андрејевић, С., *нав. дело*, стр. 116.

⁸² Чл. 18, ст. 3 ЗЗПСПР.

⁸³ Сентенца уз образложење Пресуде Апелационог суда у Крагујевцу, Гжрр. 1/19 од 21.02.2019. године, Правна база ИНГ-ПРО.

⁸⁴ Чл. 22, ст. 1 и 2 ЗЗПСПР. „Странка чији је приговор на убрзање поступка усвојен и утврђена повреда права на суђење у разумном року, стиче право на правично задовољење када истекне рок у коме је судија био дужан да предузме наложене процесне радње за окончање поступка.“ Сентенца уз део образложења „Одредбом члана 11. став 2. Закона о заштити права на суђење у разумном року је прописано да у решењу којим се приговор усваја председник суда одређује и рок у коме је судија дужан да предузме наложене процесне радње, а који не може бити краћи од 15 дана, нити дужи од четири месеца, а одредбом члана 22. став 2. наведеног Закона је прописано да странка чији је приговор усвојен, а која није поднела жалбу, стиче право на правично задовољење када истекне рок у коме је судија био дужан да предузме наложене процесне радње. Уставни суд оцењује да је у конкретном случају рок у коме је изврши судија био дужан да предузме наложене процесне радње одредив (не краће од 15 дана, нити дуже од четири месеца), без обзира што је у решењу председника суда коришћена формулација „у што краћем року“. Имајући у виду наведено, Уставни суд је оценио да је правно становиште које је заузето у оспоренима парничним пресудама да подносиоцу уставне жалбе не припада право на накнаду нематеријалне штете због утврђене повреде права на суђење у разумном року, уставноправно неприхватљиво.“ Одлуке Уставног суда Србије, Уж. 10184/17 од 21.05.2020. године, Правна база ИНГ-ПРО.

председника суда за редовно поступање и окончање предмета.⁸⁵ Такође, право на правично задовољење има и странка чија је жалба усвојена, када прими решење о усвајању жалбе.⁸⁶ Да би странка остварила право на правично задовољење поводом прекомерно дугог трајања парничног поступка, потребно је да уз одговарајући захтев приложи решење којом јој је утврђена повреда права на суђење у разумном року, а у складу са правилом о терету доказивања из Закона о парничном поступку.⁸⁷ „Захтев за правично задовољење се подноси након правноснажног окончања поступка по захтеву за заштиту права на суђење у разумном року, уколико је странка успела у

⁸⁵ Сентенца уз део образложења: „Примењујући одредбе Закона о заштити права на суђење у разумном року, првостепени суд је закључио да тужилац није стекао право на правично задовољење јер није протекао рок из одредбе чл. 22. ст. 2. поменутог Закона, а то је рок у коме је судија био дужан да предузме наложене пред процесне радње. Рок од 10 дана по пријему решења у коме је суд био дужан да предузме мере да се у предмету редовно поступа не може се изједначити са роком у коме је судија био дужан да предузме процесне радње, па овај рок представља налог судији за хитно поступање, а право тужиоца на правично задовољење не може да се веже за овај рок услед чега је тужбени захтев одбијен.“ Пресуде Основног суда у Ивањици Пр 32/18 од 20.06.2018. и пресуда Вишег суда у Чачку Гж 93/18 од 18.01.2019. године. Правна база ИНГ-ПРО.

⁸⁶ Чл. 22, ст. 1 и 2 ЗЗПСПР.

⁸⁷ Тако из образложења Пресуде Вишег суда у Београду Гжрр бр. 618/22 од 26.10.2022. године следи: „Правилно је према схватању Вишег суда у Београду првостепени суд у побијаној пресуди закључио да нису испуњени законом прописани услови за досуђивање накнаде новчаног обештећења тужиљи, с обзиром да тужиља није доставила суду доказ - решење о утврђеној повреди права на суђење у разумном року. У конкретном случају нису испуњени услови из чл. 22. Закона о заштити права на суђење у разумном року којим је прописано да право на правично задовољење има између осталих странка чији је приговор усвојен. Сходно чл. 228. и 231. ст. 2. Закона о парничном поступку, применом правила о терету доказивања правилно је првостепени суд одбио тужбени захтев тужиље. Одлучна чињеница у овој парници је да је одлуком суда утврђена повреда права на суђење у разумном року и ту чињеницу тужиља није доказала. Како је тужена оспорила основ њеног потраживања, то се не може прихватити закључивање тужиље да то није било ни потребе доказивати сходно чл. 230. став 1. Закона о парничном поступку. Имајући у виду одредбе чл. 3. став 3. Закона о парничном поступку којим је прописано да суд неће да дозволи располагања странака која су у супротности са принудним прописима, јавним поретком, правилима морала и добрим обичајима, правилно је првостепени суд закључио да потраживање тужиље није основано. Према чл. 228, 229. и 312. Закона о парничном поступку свака странка је дужна да изнесе чињенице и предложи доказе на којима заснива свој захтев које су важне за доношење одлуке на првом рочишту за главну расправу. Стога се не може сматрати да је предложено да се изведе доказ читањем тог решења тиме што је пуномоћник изјавио да ће решење накнадно дати уколико постоји потреба. Ту потребу процењује странка а не суд, с обзиром да суд одлуку доноси сходно чл. 7. став 2. ЗПП-а на основу доказа које странка приложи или предложи.“, Правна база ИНГ-ПРО.

поступку по приговору, а поступак по захтеву за правично задовољење је посебан поступак.⁸⁸

У складу са врстама правичног задовољења прописаним ЗЗПСПР, право странке на правично задовољење обухвата: 1) право на исплату новчаног обештећења за неимовинску штету која је странци изазвана повредом права на суђење у разумном року; 2) право на објављивање писмене изјаве Државног правобранилаштва којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року; и 3) право на објављивање пресуде којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року.⁸⁹ При одлучивању о правичном задовољењу Правобранилаштво и судови везани су решењима председника судова (првостепених и другостепених) којима је странкама утврђена повреда права на суђење у разумном року.⁹⁰ ЗЗПСПР-ом је предвиђено да се одговорност Републике Србије за неимовинску штету проузроковану повредом права на суђење у разумном року заснива на објективној одговорности⁹¹, чиме је призната узрочно-последична веза између утврђене повреде права и неимовинске штете коју странка трпи због прекомерног трајања поступка⁹².

Ради пружања још једног начина (правног пута) да странке остваре право на правично задовољење у разумном року, али и у циљу да се смањи оптерећење парничних судова⁹³, ЗЗПСПР-ом је предвиђена могућност за странке да поднесу Правобранилаштву предлог за поравнање у року од шест месеци од када су стекле право на правично задовољење⁹⁴. У предлогу за поравнање странка може да истакне захтев да јој се исплати новчано обештећење или захтев да Државно правобранилаштво изда и објави писмену изјаву којом се утврђује да је било повређено њено право на суђење у разумном року, а може и да кумулира ова два захтева.⁹⁵ ЗЗПСПР-ом је

⁸⁸ Сентенца уз образложење Решења Привредног апелационог суда Рж. Ст. 96/19 од 11.01. 2019. године, Правна база ИНГ-ПРО.

⁸⁹ Чл. 23, ст. 1 ЗЗПСПР.

⁹⁰ Чл. 23, ст. 3 ЗЗПСПР.

⁹¹ Чл. 23, ст. 2 ЗЗПСПР.

⁹² Милутиновић, Љ., Андрејевић, С., *нав. дело*, стр. 129.

⁹³ Вид. *Упутство за унапређење и промоцију поступка закључења и извршења вансудског поравнања у поступцима за заштиту права на суђење у разумном року*, које су 18. јула 2018. године донели Државни правобранилац, председник Врховног касационог суда и Високог савета судства, Министар правде и директор Правосудне академије, доступно на: https://www.vrh.sud.rs/sites/default/files/attachments/Uputstvo%20-%20vansudsko%20poravnanje_sudjenje%20u%20razumnom%20roku_konacna%20verzija_PDF.pdf, посећено: 20.09.2024.

⁹⁴ Чл. 24, ст. 1 ЗЗПСПР.

⁹⁵ Чл. 24, ст. 2 ЗЗПСПР. „Код теже повреде права на суђење у разумном року Правобранилаштво може, на захтев странке да изда и објави писмену изјаву, као и да странци исплати новчано обештећење.“ Чл. 25, ст. 2 ЗЗПСПР.

прописан рок од два месеца од дана пријема предлога за поравнање у оквиру кога Правобранилаштво може да покуша да постигне споразум са странком. Ако споразум (уговор између странака) буде постигнут, он се закључује у форми вансудског поравнања које према ЗЗПСРР-у има снагу извршне исправе, тј. на основу њега се може тражити принудно извршење.⁹⁶ Уколико у предвиђеном року не буде постигнут споразум, премда ЗЗПСРР-ом није прописан начин окончања поступка поравнања, странка може имати интерес да се поступак решењем обустави уз констатацију да до споразума није дошло.⁹⁷

Поступак поравнања је факултативан, стога странка није дужна да се обрати Државном правобранилаштву, а све и ако је поднела предлог ради покушаја поравнања, она може у свако доба писмено да одустане од њега.⁹⁸ У поступку поравнања Правобранилаштво је дужно да се креће у висини новчаног обештећења одређеног ЗЗПСРР-ом⁹⁹, с тим да је приликом одмеравања тог износа у обавези да примењује законска мерила за оцену трајања суђења у разумном року¹⁰⁰, односно да води рачуна о околностима и разлозима који су садржани у образложењу решења председника суда којим је утврђена повреда права на суђење у разумном року¹⁰¹.

Исплату новчаног обештећења за неимовинску штету која је странци изазвана повредом права на суђење у разумном року, странка може да оствари и подношењем тужбе против Републике Србије у року од једне године од дана када је стекла право на правично задовољење.¹⁰² Покушај поравнања са Правобранилаштом не представља процесну претпоставку за ту тужбу.¹⁰³ Тужба ће се сматрати недозвољеном ако је поднета док траје поступак ради покушаја поравнања са Правобранилаштом или ако су странка и Правобранилаштво закључили поравнање.¹⁰⁴ „Право на исплату новчаног обештећења за неимовинску штету која је странци изазвана повредом права на суђење у разумном року остварује се након што буде

⁹⁶ Упор. чл. 24, ст. 3 ЗЗПСРР. Милутиновић, Љ., Андрејевић, С., *нав. дело*, стр. 131.

⁹⁷ Милутиновић, Љ., Андрејевић, С., *нав. дело*, стр. 132.

⁹⁸ Чл. 24, ст. 5 ЗЗПСРР.

⁹⁹ Чл. 24, ст. 4 и чл. 30, ст. 1 ЗЗПСРР.

¹⁰⁰ Чл. 30, ст. 2 ЗЗПСРР.

¹⁰¹ Милутиновић, Љ., Андрејевић, С., *нав. дело*, стр. 131.

¹⁰² Чл. 26, ст. 1 ЗЗПСРР. Сентенца: „Није уставноправно прихватљиво становиште да је тужба за новчано обештећење због утврђене повреде права на суђење у разумном року поднета након истека рока у коме је могло да се тражи правично задовољење ако тај рок није рачунат од истека рока у коме је судија био дужан да предузме наложене процесне радње, када је подносилац стекао право на правично задовољење.“ Уз образложење Одлуке Уставног суда Уж. 11732/18 од 17.06.2021. године, Правна база ИНГ-ПРО.

¹⁰³ Милутиновић, Љ., Андрејевић, С., *нав. дело*, стр. 131.

¹⁰⁴ Чл. 26, ст. 2 ЗЗПСРР.

утврђена повреда овог права, поравнањем са Државним правобранилаштвом или тужбом у парничном поступку пред основним судом.¹⁰⁵

У поступку по тужби за новчано обештећење¹⁰⁶, независно од врсте и висине тужбеног захтева, примењују се одредбе Закона о парничном поступку које се односе на спор мале вредности¹⁰⁷, што подразумева да ревизија није допуштена¹⁰⁸. Пасивно је легитимисана Република Србија, односно суд који је повредио право на суђење у разумном року, а коју заступа Државно правобранилаштво. За поступање по тужби стварно је и искључиво месно надлежан основни суд према пребивалишту, боравишту или седишту тужиоца.¹⁰⁹ У недостатку ових тачака везивања за тужиоца у Републици Србији, искључиво је месно надлежан основни суд који има седиште у месту седишта суда који је утврдио повреду права на суђење у разумном року, а ако тих судова има два или више тужба се може поднети било ком од тих судова.¹¹⁰ Износ новчаног обештећења који се може досудити креће се у распону од 300 до 3.000 евра у динарској противвредности на дан исплате према средњем курсу Народне банке Србије по предмету¹¹¹, при чему се

¹⁰⁵ Сентенца уз образложење Решења Апелационог суда у Новом саду, Р4г. 9/16 од 26.02.2016. године, Правна база ИНГ-ПРО.

¹⁰⁶ „Тужиоцу због повређеног права на суђење у разумном року припада право на новчано обештећење које представља посебан вид штете.“ Сентенца уз образложење Решења Вишег суда у Београду Гжрр број 1477/22 од 15.12.2022. године, Правна база ИНГ-ПРО.

¹⁰⁷ Чл. 27, ст. 1 и 3 ЗЗПЦРР.

¹⁰⁸ Чл. 27, ст. 3 ЗЗПЦРР. „Против одлуке другостепеног суда којом је одлучено о захтеву за новчано обештећење због повреде права на суђење у разумном року, ревизија није дозвољена.“ Сентенца уз део образложења: „Одредбом члана 479. став 6. ЗПП-а прописано је да против одлуке другостепеног суда којом је одлучено у спору мале вредности ревизија није дозвољена. Имајући у виду да у поступку по тужби за новчано обештећење ревизија није дозвољена, у смислу члана 27. став 3. Закона о заштити права на суђење у разумном року, то је Врховни касациони суд донео одлуку као у ставу другом изреке на основу члана 413. ЗПП-а.“ Решење Врховног касационог суда, Рев. 804/20 од 04.03.2020. године. „Законом о о заштити права на суђење у разумном року, као посебним законом, искључено је право на ревизију.“ Сентенца уз део образложења: „Нема законских услова ни за одлучивање о ревизије као изузетно дозвољеној, у смислу члана 404. став 1. ЗПП-а, будући да је Законом о о заштити права на суђење у разумном року, као посебним законом, у члану 27. став 3. искључено право на ревизију.“ Решење Врховног касационог суда, Рев. 2407/19 од 27.06.2019. године, Правна база ИНГ-ПРО.

¹⁰⁹ Вид. чл. 28, ст. 1 ЗЗПЦРР.

¹¹⁰ Вид. чл. 28, ст. 2 ЗЗПЦРР.

¹¹¹ Чл. 30, ст. 1 ЗЗПЦРР. „Одредба члана 30. став 1. Закона о заштити права на суђење у разумном року о висини новчаног обештећења по предмету се мора тумачити у вези са чланом 2. истог закона, тј. на такав начин да ово право има свака странка у судском поступку и да се ниједној странци не може досудити обештећење испод законом прописаног минимума за претрпљену неимовинску штету због повреде права у конкретном судском поступку, који се посматра као једна целина (предмет), без обзира

приликом одређивања висине накнаде примењују критеријуми прописани ЗЗПССР-ом¹¹². Решење према коме „суд не може досудити новчано обештећење у висини већој од оне одређене овим законом“¹¹³ се у теорији критикује из више разлога, а први је што се сматра да ограничава принцип правичности обештећења.¹¹⁴ ЗЗПССР-ом је предвиђено да суд, код теже повреде права на суђење у разумном року, може на захтев странке да донесе и објави пресуду којом се утврђује да је странци било повређено право (уз новчано обештећење), при чему је прописана садржина такве пресуде (одређени подаци о странци¹¹⁵) и обавеза њеног објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије“ о трошку суда.¹¹⁶

Поред накнаде неимовинске, нематеријалне¹¹⁷ штете, странка има право и на накнаду материјалне штете због повреде права на суђење у разумном року коју може да оствари у поступку по тужби за накнаду имовинске штете. „Услов за остварење права на накнаду имовинске штете због повреде права на суђење у разумном року је правноснажно решење којим је утврђена повреда тог права.“¹¹⁸ Према ЗЗПССР, странка може да поднесе тужбу за накнаду имовинске штете изазване повредом права на суђење у разумном року против Републике Србије у року од једне године од дана када је стекла

пред колико судских инстанци се поступак одвијао.“ Сентенца уз образложење Одлуке Уставног суда Уж. 9058/19 од 19.05.2022. године, Правна база ИНГ-ПРО.

¹¹² „При одређивању висине новчаног обештећења, Правобранилаштво и суд примењују мерила за оцену трајања суђења у разумном року (члан 4), пре свега сложеност предмета суђења или истраге, поступање надлежног државног органа и странке током поступка и значај предмета суђења или истраге по странку.“ Чл. 30, ст. 2 ЗЗПССР.

¹¹³ Чл. 27, ст. 2 ЗЗПССР.

¹¹⁴ Вид. више у Царић, С., *нав. дело*, стр. 108.

¹¹⁵ „... њено лично или пословно име, затим пребивалиште, боравиште или седиште странке, лично или пословно име заступника или пуномоћника странке и његово пребивалиште, боравиште или седиште, и датум рођења ако га је странка навела у тужби“ чл. 29, ст. 2 ЗЗПССР.

¹¹⁶ Чл. 29, ст. 1-3 ЗЗПССР.

¹¹⁷ „У ситуацији када је парнични поступак по тужби тужиоца против туженика ради исплате зараде, трајао од дана отварања стечаја над тужеником, па до доношења решења председника суда којим се утврђује да је тужиоцу повређено право на суђење у разумном року (14 година *прим. аут.*), тада тужилац има право на накнаду нематеријалне штете (*прим. аут.*), због повреде права на суђење у разумном року сходно чл. 22, 23. и 30. Закона о заштити права на суђење у разумном року.“ Сентенца уз образложење Пресуде Основног суда у Чачку, Прр. бр. 31/21 од 03.06.2021. и Пресуда Вишег суда у Чачку, Гжрр. бр. 16/22 од 16.09. 2022. године, Правна база ИНГ-ПРО.

¹¹⁸ Сентенца уз образложење Пресуде Врховног касационог суда Рев. 14807/22 од 17.11.2022. године, Правна база ИНГ-ПРО.

право на правично задовољење.¹¹⁹ „Због пропуста суда да решењем којим је утврдио повреду права на суђење у разумном року одреди и тачан рок за предузимање одређених процесних радњи, иако од тада теку и рокови за подношење тужбе, тужила не може сносити штетне последице у виду губитка права на правично задовољење и накнаду имовинске штете.“¹²⁰

За успех у парничном поступку покренутом по тужби за накнаду имовинске штете неопходно ће бити доказивање постојања штете, као и узрочно последичне везе између неадекватног поступања суда и настале штете, при чему ће суд, поред одредаба Закона о облигационим односима¹²¹ примењивати и законска мерила за оцену трајања суђења у разумном року. „Терет доказивања адекватне узрочне везе је на странци која тврди да има право на накнаду имовинске штете чији је узрок повреда права на суђење у разумном року. Међутим, начело диспозиције странака не значи потпуну пасивност суда, јер ће суд да се стара постављањем питања да се у току расправе пруже потребна објашњења да би се утврдиле чињенице од којих зависи одлука о основаности захтева.“¹²² Одговорност Републике Србије је и у овим поступцима одређена као објективна.¹²³ „Правило о објективној одговорности примењено на случај накнаде материјалне штете због повреде права на суђење у разумном року, не значи да је утврђењем повреде тог права тужила стекла право на накнаду те штете коју је тужена држава дужна да јој накнади. Тужила мора да докаже да је тражена штета проузрокована повредом права на суђење у разумном року, односно да је повреда тог права адекватан узрок настале штете.“¹²⁴

Новчано обештећење и накнаду имовинске штете дужан је да исплати суд који је повредио право на суђење у разумном року, при чему рок за добровољну исплату износи четири месеца од дана правноснажности пресуде, након чега странка (односно њен пуномоћник) може поднети предлог за извршење ради принудне наплате новчане накнаде. Како је ЗЗПСРР-ом прописано да се средства за исплату новчаног обештећења и накнаду имовинске штете обезбеђују из буџета Републике Србије, у оквиру средстава која су намењена за покриће текућих расхода судова, од којих се изузимају расходи за запослене и текуће одржавање објеката и опреме, тако

¹¹⁹ Чл. 31, ст. 1 ЗЗПСРР. Сентенца уз образложење Решења Врховног суда Рев. 7290/22 од 07.03.2024. године, Правна база ИНГ-ПРО.

¹²⁰ Део образложења Решења Врховног суда Рев. 7290/22 од 07.03.2024. године.

¹²¹ Закон о облигационим односима (Сл. лист СФРЈ, бр. 29/78, 39/85, 45/89 - одлука УСЈ и 57/89, Сл. лист СРЈ, бр. 31/93, Сл. лист СЦГ, бр. 1/2003 - Уставна повела и Сл. гласник РС, бр. 18/2020)

¹²² Сентенца уз образложење Решења Врховног суда Рев. 6348/22 од 20.03.2024. године, Правна база ИНГ-ПРО.

¹²³ Чл. 31, ст. 3 ЗЗПСРР.

¹²⁴ Из образложења Пресуде Врховног суда Рев. 14616/22 од 25.01.2024. године.

се извршење се може спровести над наменским новчаним средствима суда на рачуну суда, не и на покретним стварима суда.¹²⁵

3. Закључна разматрања

Примена анализираних одредаба из Закона о заштити права на суђење у разумном року, уз примену одредаба из Закона о парничном поступку које имају за циљ и заштиту права на суђење у разумном року, имала је ограничен утицај на смањење времена трајања парничних поступака у Републици Србији и, следствено томе, на остваривање заштите права на суђење у разумном року. Иако су ЗЗПСРР-ом уведени механизми као што су приговор, жалба и захтев за правично задовољење како би се омогућило странкама да убрзају поступак и добију обештећење (новчано обештећење и/или објављивање пресуде, односно писмене изјаве Државног правобранилаштва) и даље је уобичајено да судски поступци трају значајно дуже од препоручених рокова, нарочито у комплекснијим случајевима.

Према најновијем¹²⁶ Извештају Европске комисије за ефикасност правосуђа Савета Европе (СЕПЕЖ)¹²⁷, време¹²⁸ потребно за решавање

¹²⁵ „Из цитираних одредаба произлази да се новчана накнада досуђена у поступку ради заштите права на суђење у разумном року исплаћује из строго наменских средстава, која су одређена законом, па је уобичајени начин за исплату ове накнаде да се странка или њен пуномоћник обрати суду који је обавезан да накнаду исплати, а да потом суд утврђено накнаду исплати из средстава која су одређена законом, или да се суд обрати Високом савету судства ради одобрења средстава за ту намену, а потом накнаду исплати подносиоцу захтева. Међутим, у случају да суд утврђену накнаду не исплати на описани начин, странка може поднети предлог за извршење ради принудне наплате новчане накнаде, али само ради принудног извршења на терет средстава одређених законом, дакле не и на покретним стварима суда који је обавезан да накнаду исплати, јер су законом на изричит начин прописана средства из којих се исплаћује новчана накнада у поступцима заштите права на суђење у разумном року.“ Одговори на питања привредних судова, утврђени на седници Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда од 08.11.2018. и 09.11. 2018. и на седници Одељења за привредне преступе одржаној 05.12.2018. године, Правна база ИНГ-ПРО.

¹²⁶ *European judicial systems CEPEJ Evaluation Report, Part 2 Country profiles, 2024 Evaluation cycle (2022 data)*, ISBN 978-92-871-9532-6, Council of Europe, September 2024, стр. 152, доступно на: <https://rm.coe.int/fiche-pays-partie-2-en/1680b21e99>, посећено: 25.09.2024.

¹²⁷ Европска комисија за ефикасност правосуђа, позната као СЕПЕЖ, по скраћеници француског назива комисије – „СЕРЕЈ“ (Commission Européen pour l’Efficacité de la Justice) је тело Савета Европе основано 18. септембра 2002. године резолуцијом Комитета министара Савета Европе како би радило на побољшању ефикасности и функционисања правосудног система у земљама чланицама Савета Европе са циљем обезбеђења ефикасног остварења права и повећања поверења грађана у правосудни

предмета у првостепеним грађанским поступцима, парничним и привредним, најпре се смањивало од 2016. године (315 дана), када је код нас и почео да се примењује ЗЗПСРР, све до 2018. године (225 дана). У наредним годинама то време се повећавало, од 2018. до 2020. године (472 дана), када је достигло свој врхунац (што је према речима надлежних органа узроковано великим бројем пристиглих предмета, а посебно тзв. банкарских предмета¹²⁹ чији је прилив у наредним годинама значајно смањен). Након тога, првостепени судови који решавају грађанске и привредне спорове успели су да смање време потребно за решавање предмета до краја 2022. године на 299 дана, а релевантни параметри за 2023. и 2024. годину биће објављени у наредном Извештају СЕПЕЖ-а који ће бити објављен 2025. године.

ЗЗПСРР је довео до одређеног побољшања кроз видове правичног задовољења, нарочито кроз доделу новчаних надокнада странкама које претрпе неимовинску и имовинску штету због повреде права на суђење и одлучивање у разумном року, али број нерешених предмета који годинама трају¹³⁰ указује да и даље постоје озбиљни изазови у примени и одржавању ефикасности у судским поступцима. Објективни фактори који ограничавају ефикасност ЗПП-а и ЗЗПСРР-а је прилив великог броја нових предмета, уз чини се и даље недовољне кадровске капацитете у грађанским одељењима

систем. Преузето са сајта Министарства правде Републике Србије: <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/9289/cepej.php>, посећено: 25.09.2024.

¹²⁸ Један од важних индикатора учинка на основу којих се правосудни системи држава чланица Савета Европе пореде на сваке две године је време потребно за решавање предмета (у данима). Просечно време трајања поступка рачуна се на годишњем нивоу, а утврђује се на основу формуле: број нерешених предмета на крају године подељено са бројем решених предмета у току године пута 365 (односно број дана у години). То је теоријско време за решавање нерешеног предмета, узимајући у обзир темпо рада судова у посматраном периоду. Вид. *Годишњи извештај о раду судова у Републици Србији за 2023. годину*, Република Србија, Врховни суд, Београд, март 2024. године, стр. 58, доступно на: https://www.vrh.sud.rs/sites/default/files/attachments/SRPSKI%20-%20Godis%20CC%8Cnji%20izves%20CC%8Ctaj%20o%20radu%20sudova%20u%20RS%20za%202023.%20godinu_0.pdf, посећено: 25.09.2024. године.

¹²⁹ Врховни касациони суд је 2021. године донео допуну правног става којим је решено кључно правно питање постављено у предметима у вези са наплатом трошковима обраде банкарских кредита и које је дало упутство нижестепеним судовима како да поступа. Од тада се ова група случајева постепено смањивала. Вид. Извештај СЕПЕЖ-а на стр. 150, доступно на: <https://tm.coe.int/fiche-pays-partie-2-en/1680b21e99>, посећено: 25.09.2024.

¹³⁰ „Основни судови су у грађанској материји (П,П1,П2) у посматраном периоду 2019-2023. године континуирано повећавали број нерешених старих предмета (на крају 2019. године био је 22.741 нерешен стари предмет, док је на крају 2023. године нерешених старих предмета било 45.181).“ Нав. *Годишњи извештај о раду судова у Републици Србији за 2023. годину*, стр. 36.

првостепених судова (недовољан број судија, судијских помоћника и осталог судског особља) што резултира честим одлагањима и дугим интервалима између рочишта, чиме се омета примена законом прописаних правила о временском оквиру, процесној дисциплини и других правила које се односе на суђење у разумном року и заштиту тог права у посебном поступку.

Упркос добрим намерама, досадашњи подаци сугеришу да је прекомерно дуго трајање парничних поступака и даље озбиљан проблем, посебно у случајевима где и одлучивање о правним лековима траје дуго (у 2022. години просечно 326 дана у другостепеном поступку, односно 557 дана пред највишом судском инстанцом)¹³¹, што додатно отежава ефикасност правосудног система у Републици Србији. Додатно, уз повећање броја захтева за убрзање поступака и за правично задовољење, јавља се потреба за додатним капацитетима у правосуђу који би могли да одговоре на све приговоре, жалбе и тужбе. Такође, стандардизација поступака и кадровска обука (судија и судијских помоћника) представљају кључне кораке које је потребно спровести како би се осигурало да примена ЗЗПСРП доследно побољшава ефикасност грађанских поступака и заиста води ка постизању суђења и одлучивања у разумном року у парничним, али и свим осталим судским поступцима. На крају, да би се обезбедило делотворније коришћење доступних ресурса и уједначавање судске праксе, било би сврсисходно одредити у сваком суду адекватан број судија који ће бити задужени за поступање по приговорима и жалбама у оквиру Закона о заштити права на суђење у разумном року и који би доследно извештавали председника суда о резултатима поступака покренутих овим правним средствима.¹³²

¹³¹ Према Извештају *СЕПЕЖ*-а из 2024. године, време потребно за решавање предмета у грађанским и привредним парничним поступцима по правном леку у другостепеном поступку износи 326 дана, а поступак по овим предметима пред највишом судском инстанцом, Врховним судом, траје 557 дана.

¹³² О овом и другим корисним препорукама за унапређења рада судова у предметима из материје ЗЗПСРП вид. више у: *Анализа ефеката закона о заштити права на суђење у разумном року*, Припремљена на основу експертине др Ане Кнежевић Бојовић и др Весне Ћорић, виших научних сарадница у Институту за упоредно право, консултанткиња Савета Европе у оквиру Заједничког програма Европске уније и Савета Европе „Хоризонтал Фацититу за Западни Балкан и Турску 2019–2022”, у оквиру пројекта „Јачање ефикасних правних средстава за спречавање кршења људских права у Србији”, стр. 55, доступно на: <https://rm.coe.int/analiza-efekata-zakona-o-zastiti-prava-na-sudjenje-u-razumnom-roku-275/1680a8d29e>, посећено: 30.09.2024.

*Jelena Čanović Spasojević, LL.M., Assistant
Faculty of Law, University of Kragujevac*

APPLICATION OF THE LAW ON THE PROTECTION OF THE RIGHT TO A TRIAL WITHIN A REASONABLE TIME IN CIVIL PROCEEDINGS

Summary

The right to a trial within a reasonable time, as part of the corpus of the right to a fair trial, is guaranteed by Article 6 of the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms and also implemented in the legal system of the Republic of Serbia through the Constitution, the Law on the Protection of the Right to a Trial Within a Reasonable Time, as well as through other laws, partially (such as the Civil Procedure Act, among others). The subject of this paper is an analysis of the provisions of the LPRT (Law on the Protection of the Right to a Trial Within a Reasonable Time) which provide protection of this right, and also are applicable in civil proceedings, alongside with analysis of relevant case law from all judicial instances in our country. For the first time, LPRT comprehensively, systematically, and in detail regulates protection of this right through prescribed legal remedies. Judicial protection (as well as protection by the State Attorney's Office) is established both for the prevention of rights violations (through objections and appeals) and for compensation (in the form of requests for just satisfaction, proposals for monetary compensation for non-pecuniary damage, publication of a decision establishing a rights violation, and claims for compensation for both non-pecuniary and pecuniary damage). The party's ability to use compensatory legal remedies is conditioned on their procedural activity, specifically their prior use of preventive legal remedies to expedite the proceedings. To achieve effective protection of the right to a trial within a reasonable time in civil and other proceedings, besides the legal instruments available to parties, as well as the proper and consistent application of the provisions of the LPRT, it is necessary to improve the normative, personnel, professional, financial, and other conditions under which judiciary of the Republic of Serbia operates.

Key words: *right to a trial within a reasonable time, protection of rights, objection, appeal, request for just satisfaction, claim, civil proceedings*

Литература

- Беширевић, В., Царић, С., Драшкић, М., и други, *Коментар Конвенције за заштиту људских права и основних слобода*, Београд, 2017.
- Милутиновић, Љ., Андрејевић, С., *Коментар Закона о заштити права на суђење у разумном року*, Београд, 2019.
- Николић, М., *Право на суђење у разумном року и утицај праксе Европског суда за људска права, Стручни коментар*, Правник у правосуђу 2018/160, Iustitia бр. 1/2018, (електронска верзија из Правне базе Paragraf Lex).
- Царић, С., *Право на суђење у разумном року*, Треће измењено и допуњено издање, Београд, 2018.
- Станковић, Г., *Принцип ефикасности у грађанском судском поступку и владавина права*, Зборник радова: Владавина права и правна држава у региону, Источно Сарајево, 2014.
- Упутство за унапређење и промоцију поступка закључења и извршења вансудског поравнања у поступцима за заштиту права на суђење у разумном року, које су 18. јула 2018. године донели Државни правобранилац, председник Врховног касационог суда и Високог савета судства, Министар правде и директор Правосудне академије, доступно на: https://www.vrh.sud.rs/sites/default/files/attachments/Uputstvo%20-%20vansudsko%20poravnanje_sudjenje%20u%20razumnom%20roku_konacna%20verzija_PDF.pdf, посећено: 20.09.2024. године
- Годишњи извештај о раду судова у Републици Србији за 2023. годину, Република Србија, Врховни суд, Београд, март 2024. године, доступно на: https://www.vrh.sud.rs/sites/default/files/attachments/SRPSKI%20-%20Godis%CC%8Cnji%20izves%CC%8Ctaj%20o%20radu%20sudova%20u%20RS%20za%202023.%20godinu_0.pdf, посећено: 25.09.2024. године.
- European judicial systems CEPEJ Evaluation Report, Part 2 Country profiles, 2024 Evaluation cycle (2022 data), ISBN 978-92-871-9532-6, Council of Europe, September 2024, доступно на: <https://rm.coe.int/fiche-pays-partie-2-en/1680b21e99>, посећено: 25.09.2024. године.
- Сајт Министарства правде Републике Србије: <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/9289/serej.php>, посећено: 25.09.2024. године.
- Анализа ефеката закона о заштити права на суђење у разумном року, Припремљена на основу експертизе др Ане Кнежевић Бојовић и др Весне Ћорић, виших научних сарадница у Институту за упоредно право, консултанткиња Савета Европе у оквиру Заједничког програма Европске уније и Савета Европе „Хоризонтал Фацититу за Западни Балкан и Турску 2019–2022”, у оквиру пројекта „Јачање ефикасних правних средстава за спречавање кршења људских права у Србији”, доступно на: <https://rm.coe.int/analiza-efekata-zakona-o-zastiti-prava-na-sudjenje-u-razumnom-roku-275/1680a8d29e>, посећено: 30.09.2024. године.
- Устав Републике Србије (Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021).
- Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода и Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода и додатних протокола бр. 11, 4, 6, 7, 12 и 13, (Сл. лист СЦГ - Међународни уговори, бр.

Јелена Чановић Спасојевић, Примена Закона о заштити права на суђење у разумном року у парничном поступку (стр. 431-459)

- 9/2003, 5/2005 и 7/05 - испр. и Сл. гласник РС - Међународни уговори, бр. 12/2010 и 10/2015).
- Закон о заштити права на суђење у разумном року (Сл. гласник РС, бр. 40/2015 и 92/2023).
- Закон о парничном поступку (Сл. гласник РС, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 - одлука УС и 55/2014, 87/2018, 18/2020 и 10/2023 - др. закон).
- Закон о ванпарничном поступку (Сл. гласник СРС, бр. 25/82 и 48/88 и Сл. гласник РС, бр. 46/95 - др. закон, 18/2005 - др. закон, 85/2012, 45/2013 - др. закон, 55/2014, 6/2015, 106/2015 - др. закон и 14/2022)
- Закон о облигационим односима (Сл. лист СФРЈ, бр. 29/78, 39/85, 45/89 - одлука УСЈ и 57/89, Сл. лист СРЈ, бр. 31/93, Сл. лист СЦГ, бр. 1/2003 - Уставна повеља и Сл. гласник РС, бр. 18/2020).
- Одлука Уставног суда Уж-13020/20 од 03.11.2022. године.
- Одлука Уставног суда Уж. 2005/18 од 29.09.2022. године.
- Одлука Уставног суда Уж. 15094/18 од 29.09.2022. године.
- Одлука Уставног суда Уж-2000/20 од 02.02.2023. године.
- Одлука Уставног суда Уж. 2750/21 од 07.06.2023. године.
- Сентенца уз образложење Одлуке Уставног суда Србије, Уж. 10184/17 од 21.05.2020. године, Правна база ИНГ-ПРО.
- Сентенца уз образложење Одлуке Уставног суда Уж. 9058/19 од 19.05.2022. године, Правна база ИНГ-ПРО
- Решење Врховног касационог суда, Рж. г. 1727/15 од 17.11.2015. године.
- Решење Врховног касационог суда, Рев. 2407/19 од 27.06.2019. године.
- Решење Врховног суда Рев. 7290/22 од 07.03.2024. године.
- Пресуда Врховног суда Рев. 14616/22 од 25.01.2024. године.
- Сентенца уз образложење Пресуде Врховног касационог суда Рев. 14807/22 од 17.11.2022. године, Правна база ИНГ-ПРО.
- Сентенца уз образложење Решења Врховног касационог суда, Рев. 2407/19 од 27.06.2019. године, Правна база ИНГ-ПРО.
- Сентенца уз образложење Решења Врховног суда Рев. 7290/22 од 07.03.2024. године, Правна база ИНГ-ПРО.
- Сентенца уз образложење Решења Врховног суда Рев. 6348/22 од 20.03.2024. године, Правна база ИНГ-ПРО.
- Решење Апелационог суда у Београду Рж г. 315/20 од 05.01.2021. године.
- Решење Апелационог суда у Крагујевцу, Ржг. бр. 163/21 од 27.12.2021. године, Правна база ИНГ-ПРО.
- Решење Апелационог суда у Новом Саду Ржк 4/17 од 23.02.2017. године.
- Решења Апелационог суда у Новом саду, Р4г. 17/16 од 13.04.2016. године.
- Сентенца уз образложење Решења Врховног касационог суда, Р1. 425/21 од 08.09.2021. године. Правна база ИНГ-ПРО.
- Сентенца уз образложење Решења Апелационог суда у Београду Рж г. 315/20 од 05.01.2021. године, Правна база ИНГ-ПРО.
- Сентенца уз образложење Пресуде Апелационог суда у Крагујевцу, Гжрр. 1/19 од 21.02.2019. године, Правна база ИНГ-ПРО.
- Сентенца уз образложење Пресуде Апелационог суда у Крагујевцу, Гжрр. 1/19 од 21.02.2019. године, Правна база ИНГ-ПРО.

Зборник радова Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, књ. 1.
Крагујевац, 2024.

- Сентенца уз образложење Решења Апелационог суда у Новом саду, Р4г. 9/16 од 26.02.2016. године, Правна база ИНГ-ПРО.
- Решење Вишег суда у Београду Ржг бр. 60/24 од 25.04.2024. године, Правна база ИНГ-ПРО.
- Пресуда Вишег суда у Београду Гжрр бр. 618/22 од 26.10.2022. године, Правна база ИНГ-ПРО.
- Решења Вишег суда у Ваљеву, Ржг. 12/20 од 15.12.2020. године.
- Сентенца уз образложење Решења Вишег суда у Ваљеву, Ржг. 12/20 од 15.12.2020. године, Правна база ИНГ-ПРО.
- Сентенца уз образложење Решења Вишег суда у Београду Гжрр број 1477/22 од 15.12.2022. године, Правна база ИНГ-ПРО.
- Решења Привредног суда у Пожаревцу Р4П. 2/16 од 28.07.2016. године преиначено решењем Привредног апелационог суда у Београду Рж. 8/16 од 22.09.2016. године.
- Решење Привредног апелационог суда Рж ст 229/18 од 30.01.2018. године.
- Сентенца уз образложење Решења Привредног апелационог суда Рж ст 354/18 од 19.03.2018. године, Правна база ИНГ-ПРО.
- Сентенца уз образложење Решења Привредног апелационог суда Рж. Ст. 96/19 од 11.01. 2019. године, Правна база ИНГ-ПРО.
- Сентенца уз образложење Пресуде Основног суда у Ивањици Пр 32/18 од 20.06.2018. и пресуде Вишег суда у Чачку Гж 93/18 од 18.01.2019. године, Правна база ИНГ-ПРО.
- Сентенца уз образложење Пресуде Основног суда у Чачку, Прр. бр. 31/21 од 03.06.2021. и Пресуда Вишег суда у Чачку, Гжрр. бр. 16/22 од 16.09. 2022. године, Правна база ИНГ-ПРО.
- Одговори на питања привредних судова, утврђени на седници Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда од 08.11.2018. и 09.11. 2018. и на седници Одељења за привредне преступе одржаној 05.12.2018. године, Правна база ИНГ-ПРО.